

UČEBNÍ OSNOVY

Vzdělávací oblast: **Umění a kultura**
Vyučovací předmět: **Výtvarná výchova**

Charakteristika předmětu

Vzdělávací oblast **Umění a kultura** umožňuje žákům jiné než pouze racionální poznávání světa a odráží nezastupitelnou součást lidské existence - umění a kulturu. Kulturu, jako procesy i výsledky duchovní činnosti, umožňující chápat kontinuitu proměn historické zkušenosti, v níž dochází k socializaci jedince a jeho projekci do společenské existence, i jako neoddelitelnou součást každodenního života (kultura chování, oblékání, cestování, práce). Umění, jako proces specifického poznání a dorozumívání, v němž vznikají informace o vnějším a vnitřním světě a jeho vzájemné provázanosti, které nelze formulovat a sdělovat jinými než uměleckými prostředky.

Vzdělávání v této oblasti přináší umělecké osvojování světa, tj. osvojování s estetickým účinkem. V procesu uměleckého osvojování světa dochází k rozvíjení specifického citění, tvořivosti, vnímavosti jedince k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i k okolnímu světu. Součástí tohoto procesu je hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot a přistupovat k nim s vědomím osobní účasti. V tvořivých činnostech jsou rozvíjeny schopnosti nonverbálního vyjadřování prostřednictvím tónu a zvuku, linie, bodu, tvaru, barvy, gesta, mimiky atp.

Výtvarná výchova pracuje s vizuálně obraznými znakovými systémy, které jsou nezastupitelným nástrojem poznávání a prožívání lidské existence. Tvořivý přístup k práci s nimi při tvorbě, vnímání a interpretaci vychází zejména z porovnávání dosavadní a aktuální zkušenosti žáka a umožňuje mu uplatňovat osobně jedinečné pocity a prožitky.

Výtvarná výchova přistupuje k vizuálně obraznému vyjádření (a to jak samostatně vytvořenému, tak přejetému) nikoliv jako k pouhému přenosu reality, ale jako k prostředku, který se podílí na způsobu jejího přijímání a zapojování do procesu komunikace.

V etapě základního vzdělávání je výtvarná výchova postavena na tvůrčích činnostech – tvorbě, vnímání a interpretaci. Tyto činnosti umožňují rozvíjet a uplatnit vlastní vnímání, citění, myšlení, prožívání, představivost, fantazii, intuici a invenci. K jejich realizaci nabízí výtvarná výchova vizuálně obrazné prostředky (dále jen prostředky) nejen tradiční a ověřené, ale i nově vznikající v současném výtvarném umění a v obrazových médiích. Tvůrčími činnostmi (rozvíjením smyslové citlivosti, uplatňováním subjektivity a ověřováním komunikačních účinků) založenými na experimentování je žák veden k odvaze a chuti uplatnit osobně jedinečné pocity a prožitky a zapojit se na své odpovídající úrovni do procesu tvorby a komunikace.

Obsahem *Rozvíjení smyslové citlivosti* jsou činnosti, které umožňují žákovi rozvíjet schopnost rozeznávat podíl jednotlivých smyslů na vnímání reality a uvědomovat si vliv této zkušenosti na výběr a uplatnění vhodných prostředků pro její vyjádření.

Obsahem *Uplatňování subjektivity* jsou činnosti, které vedou žáka k uvědomování si a uplatňování vlastních zkušeností při tvorbě, vnímání a interpretaci vizuálně obrazných vyjádření.

Obsahem *Ověřování komunikačních účinků* jsou činnosti, které umožňují žákovi utváření obsahu vizuálně obrazných vyjádření v procesu komunikace a hledání nových i neobvyklých možností pro uplatnění výsledků vlastní tvorby, děl výtvarného umění i děl dalších obrazových médií.

Výtvarná výchova a digitální technologie

Výtvarná výchova nabízí různorodé tvůrčí činnosti a širokou škálu vizuálních prostředků, které zahrnují jak prostředky považované za tradiční, tak digitální technologie. Žák skrze tvůrčí práci a experimentování s nimi poznává a objevuje svět i sebe sama, svoji jedinečnost, zájmy, témata. Digitální technologie tak přirozeně rozšiřují možnosti vlastní tvorby o metody a postupy umění nových médií i zapojení se do tvůrčího procesu ve všech jeho fázích, včetně prezentací a sdílení výsledků. Rovněž přispívají k vytváření různých variant řešení a rozšiřují možnosti postprodukce. Tvůrčí uplatnění digitálních technologií navíc podporuje přirozené mezioborové vazby zejména mezi výtvarným uměním, hudbou, filmem a audiovizí.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v oblasti směřuje k:

- pochopení umění jako specifického způsobu poznání a k užívání jazyka umění jako svébytného prostředku komunikace
- chápání umění a kultury v jejich vzájemné provázanosti jako neoddelitelné součásti lidské existence; k učení se prostřednictvím vlastní tvorby opírající se o subjektivně jedinečné vnímání, cítění, prožívání a představy; k rozvíjení tvůrčího potenciálu, kultivování projevů a potřeb a k utváření hierarchie hodnot
- spoluvytváření vstřícné a podnětné atmosféry pro tvorbu, pochopení a poznání uměleckých hodnot v širších sociálních a kulturních souvislostech, k tolerantnímu přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti a minulosti i kulturním projevům a potřebám různorodých skupin, národů a národností
- uvědomování si sebe samého jako svobodného jedince; k tvořivému přístupu ke světu, k možnosti aktivního překonávání životních stereotypů a k obohacování emocionálního života
- zaujímání osobní účasti v procesu tvorby a k chápání procesu tvorby jako způsobu nalézání a vyjadřování osobních prožitků i postojů k jevům a vztahům v mnohotvárném světě
- získávání schopnosti přistupovat k uměleckému procesu v jeho celistvosti, v neoddelitelném vztahu tvůrce a interpreta
- nalézání projevů historických proměn v proměnách prostředků s vizuálně obrazným účinkem
- užívání různorodých uměleckých vyjadřovacích prostředků včetně nejnovějších technologií

1. Společné výchovné a vzdělávací strategie k rozvoji klíčových kompetencí

Výuka předmětu slouží k utváření a rozvoji klíčových kompetencí takto:

Kompetence k učení:

- učitel nabízí, předvádí a vysvětluje různé techniky a metody práce, žák si následně volí vhodné způsoby zpracování daného tématu, organizuje a řídí vlastní práci tak, aby splnil zadaný úkol
- učitel nabízí dostatek prostoru k experimentování s barvou, linií, různým druhem materiálů apod., čímž si žák rozšiřuje povědomí o možnostech výtvarného ztvárnění různých témat, vlastní tvorbou si pak získané poznatky ověřuje

Kompetence k řešení problémů:

- učitel nabízí problémové úkoly a vede žáka k jejich ztvárnění, žák volí vhodné zpracování tématu, naplánuje a promyslí správnou techniku a postup práce a nenechá se odradit případným nezdarem
- učitel nabízí skupinovou práci, žák si uvědomuje zodpovědnost za své rozhodnutí, je schopen tato rozhodnutí obhájit před ostatními a zároveň nést zodpovědnost za svá rozhodnutí, sleduje vlastní pokrok i pokrok celé skupiny při řešení zadaného tématu

Kompetence komunikativní:

- učitel nabízí různé druhy informačních zdrojů, čímž umožňuje žákovi porozumět různým typům textů a záznamů, obrazovým materiálům, symbolům, běžně užívaným gestům a ostatním komunikačním a informačním zdrojům, žák dokáže komunikovat prostřednictvím výtvarného umění
- učitel vytváří prostor pro komunikaci mezi žáky, žák dokáže jasně a srozumitelně formulovat svoji myšlenku, naslouchat druhým lidem, účinně se zapojit do diskuse, vhodně reagovat a argumentovat při obhajobě svého názoru

Kompetence sociální a personální:

- učitel zadává skupinové práce, při nichž stanovuje jasná a srozumitelná kritéria, žák se podílí na utváření pozitivní pracovní atmosféry, respektuje daná pravidla, chápe potřebu efektivně týmově spolupracovat na řešení daného tématu, umí poskytnout adekvátní pomoc druhým
- učitel pomáhá žákovi zažít úspěch, žák si tak vytváří pozitivní představu o sobě samém, získává sebedůvěru, ovládá své chování a jednání tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty

Kompetence občanské:

- učitel prostřednictvím výtvarného umění seznamuje žáky s našimi tradicemi, s kulturním a historickým dědictvím, žák projevuje pozitivní vztah k uměleckým dílům, pociťuje potřebu vlastní tvořivosti
- žák respektuje, chrání a je si vědom ceny našeho kulturního a historického dědictví

Kompetence pracovní:

- učitel seznamuje žáky s bezpečností práce a řádem odborných pracoven, žák tato pravidla dodržuje, chrání tak zdraví své i ostatních, vyžaduje-li to daná činnost, žák používá ochranných pomůcek

- učitel nabízí barvy a materiály hygienicky nezávadné, pokud možno na ekologické bázi, žák se tím učí hospodárnosti, uvědomuje si zodpovědnost za zdraví své a zdraví druhých, i za zodpovědnost týkající se ochrany životního prostředí

Kompetence digitální:

- motivujeme žáky k užívání různorodých vizuálně obrazných prostředků včetně digitálních technologií při vlastní tvorbě, k nalézání neobvyklých postupů a různých variant řešení
- poskytujeme žákům prostor ke sdílení a prezentaci tvůrčího záměru, témat a výsledků tvůrčí práce v rovině tvorby, vnímání a interpretace
- vedeme žáky k vyhledávání a sdílení inspiračních zdrojů, uměleckých děl i běžné produkce s respektem k autorství a autorským právům

2. Tematické okruhy průřezových témat zařazené do předmětu

OSV Osobnostní a sociální výchova

Osobnostní rozvoj

OSV 1 Rozvoj schopností poznávání – cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění

OSV 2 Sebepoznání a sebepojetí – druzí jako zdroj informací o mně; moje tělo, moje psychika (temperament, postoje, hodnoty); co o sobě vím a co ne; jak se promítá mé já v mém chování; můj vztah ke mně samé/mu; moje vztahy k druhým lidem;

OSV 5 Kreativita – cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity (pružnosti nápadů, originality, schopnosti vidět věci jinak, citlivosti, schopnosti "dotahovat" nápady do reality);

Sociální rozvoj

OSV 8 Komunikace – řeč těla, řeč zvuků a slov, řeč předmětů a prostředí vytvářeného člověkem, řeč lidských skutků; cvičení pozorování a empatického i aktivního naslouchání; dovednosti pro sdělování verbální i neverbální (technika řeči, výraz řeči, cvičení v neverbálním sdělování);

OSV 9 Kooperace a kompetice – rozvoj individuálních dovedností pro kooperaci, dovednost odstoupit od vlastního nápadu, dovednost navazovat na druhé;

Morální rozvoj

OSV 11 Hodnoty, postoje, praktická etika – analýzy vlastních i cizích postojů a hodnot a jejich projevů v chování lidí;

VMS Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

VMS 3 J sme Evropané – kořeny a zdroje evropské civilizace

MkV Multikulturní výchova

MkV 1 Kulturní diference – jedinečnost každého člověka a jeho individuální zvláštnosti; respektování zvláštností různých etnik (zejména cizinců nebo příslušníků etnik žijících v místě školy);

MkV 2 Lidské vztahy – právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci; vztahy mezi kulturami (vzájemné obohacování různých kultur, ale i konflikty vyplývající z jejich rozdílnosti);

MV Mediální výchova

MV 1 kritické čtení a vnímání mediálních sdělení – pěstování kritického přístupu ke zpravodajství a reklamě, hledání rozdílu mezi informativním, zábavním a reklamním sdělením;

MV 2 interpretace vztahu mediálních sdělení a reality – hlavní rysy reprezentativnosti (rozlišení reality od médií zobrazovaných stereotypů, jako reprezentace reality); vztah mediálního sdělení a sociální zkušenosti (rozlišení sdělení potvrzujících předsudky a představy od sdělení vycházejících ze znalosti problematiky a nezaujatého postoje);

MV 4 vnímání autora mediálních sdělení – identifikování postojů a názorů autora v mediovaném sdělení; výrazové prostředky a jejich uplatnění pro vyjádření či zastření názoru a postoje i pro záměrnou manipulaci; prvky signalizující explicitní či implicitní vyjádření hodnocení, výběr a kombinace slov, obrazů a zvuků z hlediska záměru a hodnotového významu;

MV 5 fungování a vliv médií ve společnosti – vliv médií na kulturu (role filmu a televize v životě jednotlivce, rodiny, společnosti);

3. Učební plán předmětu

	1. stupeň						2. stupeň				
ročník	1.	2.	3.	4.	5.	celkem	6.	7.	8.	9.	celkem
Výtvarná výchova	1	1	1	2	2	7	2	1	1	1	5